

AA.DD.

Orbis Romanus Christianusque ab Diocletiane aetate usque ad Heraclium. Travaux sur l'Antiquité Tardive rassemblés autour des recherches de Noël Duval

Paris: De Boccard. Col. «De l'archéologie à l'histoire», 1995. XLII + 332 p.

ISBN 2-7018-0090-0.

Amb motiu de la jubilació de Noël Duval el novembre de 1992 de la seva càtedra d'arqueologia de l'Antiguitat tardana a la Universitat de París IV, els seus amics van decidir retre-li un merescut homenatge publicant aquest recull de contribucions científiques al voltant dels molts i variats temes i disciplines relatius al final de l'Antiguitat que han centrat i continuen centrant els estudis de N. Duval.

Tenint en compte la varietat d'aquestes matèries, s'ha encertat a realitzar un recull que comprèn estudis dedicats a la història, a l'epigrafia, a la iconografia i als textos, a més dels nombrosos articles consagrats a l'arquitectura, matèria que ha estat sempre un objecte important de l'atenció de l'homenajat.

El volum consta d'un total de vint-i-quatre articles escrits per especialistes en l'Antiguitat tardana, amics, deixebles o col·laboradors en alguna ocasió de N. Duval, tots ells coneixedors de la seva obra, que és tinguda en compte per la majoria dels autors a l'hora de triar el tema de la seva contribució, així com en les referències bibliogràfiques donades en els articles de temàtica més propera a les línies d'investigació de Duval.

Esmentats per ordre d'aparició, aquests són els títols i els autors dels articles: «À propos du mouvement tournant de la cavalerie pompéienne à Pharsale» (François Paschoud), «L'interrègne de Severine» (Jean-Pierre Callu), «Le chrisme des Tables de Patronat» (André Chastagnol), «Comment "Ammaedara" est devenue Haïdra» (Azédine Beschouch), «De l'Ara Cerei à l'Ecclesia Mater» (Michel Reddé), «La epigrafia de la Barcelona de los siglos IV al VII» (Marc Mayer, Isabel Rodà), «Una nota sui gruppi episcopali paleocristiani di Milano e Aquileia» (GiSELLA Cantino Wataghin), «La Basilica di San Dionigi a Milano» (Mario Mirabella Roberti), «Les

premières cathédrales de Cologne. Bilan de 45 années de fouilles» (Nancy Gauthier), «De Peyruis à Ganagobie. À la recherche des compléments d'une inscription chrétienne des Alps de Haute-Provence» (Jean Guyon), «La première église de Genève. Un état de la question après les fouilles de 1992» (Charles Bonnet), «Réflexions sur le baptistère de Poitiers» (Jean-François Reynaud), «Corse classique et médiévale: questions ouvertes et perspectives de recherche» (Cinzia Vismara, Philippe Pergola), «The Risley Park *lanx*. Baugé, Bayeux, Buch or Britain?» (Catherine Johns, Kenneth Painter), «Die Kirche in Tempel. Zeustempel und Paulusbasilika in Seleukeia am Kalykadnos» (Hansgerd Hellenkemper), «Nouveaux exemples de salles à *stibadium*, à Palmyre et à Apamée» (Janine et Jean-Charles Balty), «Il presbiterio della chiesa nord di Hesban-Esbus in Giordania» (Michele Piccirillo), «Eulogies trouvées à Qal'at Sem'an (Saint-Syméon près d'Alep) ne représentant pas le saint» (Jean-Pierre Sordini), «La Vita Cypriani de Pontius, "première biographie chrétienne"» (Victor Saxer), «On the dedication of the prostyle temple of the Diocletian's Palace in Split» (Nenad Cambi), «Le "corps occidental" carolingien sur les églises préromanes paléocroates en Dalmatie» (Tomislav Marasovic), «Réflexions sur le plan de Saint-Gall et son église-abbatiale: "versus ad orientem"?» (Caroi Heitz) i «À propos du linteau d'Al-Moallaqa» (Jean-Michel Spieser).

Com es pot observar llegint els seus títols, la major part d'aquestes contribucions tracten sobre qüestions concretes, sovint ja treballades pels respectius autors amb anterioritat i que en aquesta ocasió es veuen ampliades o posades al dia.

En alguns casos trobem l'actualització d'un tema mitjançant el comentari de publi-

cacions recents introduït per aportar reflexions pròpies sobre les qüestions que s'hi tracten (articles de C. Heitz i de M. Spieser), o bé tenint en compte la bibliografia recent, de vegades encara no apareguda, tant a l'hora de presentar estats de la qüestió (p.e. els articles de N. Gauthier i de Ch. Bonnet), com en escollir temes que han esdevingut d'actualitat a partir de treballs duts a terme en els darrers anys (article de J.-P. Caillu).

En altres articles es presenten documents inèdits, com les tres inscripcions de les quals M. Mayer i I. Rodà donen primera notícia publicant també el text de dues d'elles, o el fragment d'inscripció publicat per J. Guyon en un article que vol retre homenatge al mètode d'estudi de les inscripcions après de N. Duval tot presentant una recerca encara en curs. Tampoc no manquen les contribucions que, com la de J.-F. Reynaud i la de C. Vismara i Ph. Pergoia, proposen hipòtesis o plans de treball per a estudis tot just encetats.

Segurament a causa de la gran varietat de les qüestions tractades (varietat que permet la inclusió en el volum de l'únic article, el de F. Paschoud, que no tracta una qüestió sobre l'Antiguitat tardana), no s'han establert grups temàtics per ordenar d'alguna manera els diferents articles. Malgrat això, destaca l'especial atenció que, oportunament, es dedica a la temàtica del nord d'Àfrica (amb els articles d'A. Beschaouch, M. Reddé

i V. Saxer) i de la Dalmàcia (articles de N. Cambi, E. Marin i T. Marasović), regions a les quals N. Duval està especialment lligat pel fet d'haver dirigit diverses missions arqueològiques a les ciutats de Sbeitla (*Sufetula*), Cartago i Haidra (*Ammaedara*) a Tunísia, Sremska Mitrovica (*Sirmium*) i Caričin Grad a Sèrbia, i Salona a Croàcia. També les contribucions dedicades a Síria i Jordània (articles de H. Hellenkemper, J. i J.-Ch. Balty, J.-P. Sodini i M. Piccirillo) ens recorden una altra de les zones àmpliament estudiades per N. Duval.

La varietat dels temes estudiats per N. Duval es posa també de manifest en el resum de la seva carrera i en la bibliografia que precedeixen el recull d'articles. La bibliografia inclou, en primer lloc, els llibres escrits per Duval i aquells en els quals ha col·laborat d'alguna manera, i, en segon lloc, una extensa tria dels seus articles i altres publicacions.

En definitiva, es tracta d'un volum que fa paleses les línies directrius de la carrera de Noël Duval i que s'ha inclòs en una col·lecció de títol tan escaient a la seva trajectòria com «*De l'archéologie à l'histoire*».

Norma Jorba

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

TEXTSAMMLUNG REICHENAUER TEXTE UND BILDER, herausgegeben von Walter Berschin. Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen.

Bajo el título general «Reichenauer Texte und Bilder» la colección dirigida por W. Berschin acoge un conjunto de obras en pequeño formato con textos latinos medievales y su traducción en lengua alemana a los que acompañan estudios excelentes sobre los textos y otros aspectos de la cultura relacionados con ellos. Y esta es la novedad interesante de la colección, que constituye la plasmación de los principios propuestos en el programa y el método de

análisis y presentación de las obras que ha propuesto el mismo W. Berschin, *Eremus und Insula*. Wiesbaden 1987. En este trabajo de análisis y parangón de los monasterios de Reichenau y St. Gallen en el desarrollo de su actividad literaria y artística se sostiene acertadamente que la correcta comprensión del texto está ligada al conocimiento y relación con otras producciones de la cultura y las instituciones en las que florecen y más especialmente a aquellas que han surgido